манăн санăн пирĕн

Ç Е М Ь Е

ĕнер паян ыран

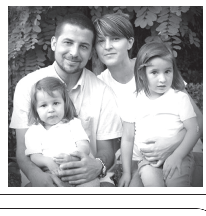

Сывă пурнăç йĕрки

Ĕçре те, спортра та, канура та пĕрле

Эсир сăн ÿкерчĕкре Уйкас Апаш ялĕнче пурăнакан Рылинсен çемйине куратăр. Федор Александровичпа Ольга Ивановна иккĕшĕ те ачасене пĕлÿпе воспитани парас ĕçре тăрăшаççĕ. Ольга Ивановна Сосновкăри пĕтĕмĕшле пĕлÿ паракан тĕп шкулта директорăн вĕрентÿпе воспитани енĕпе ĕçлекен çумĕнче вăй хурать, ачасене обществознани предметне те вĕрентет. Хастар та пултаруллă пулнăран ĕнтĕ Ольга Ивановна районти «Самый классный классный» конкурсăн 2008 çулхи çĕнтерÿçи пулса тăнăччĕ. Федор Александрович – районти «Ачасемпе çамрăксен спорт шкулĕ» хушма пĕлÿ паракан муниципаллă вĕрентÿ учрежденийĕн директорĕ. Пĕлтĕр акă «Раççей Федерацийĕн пĕтĕмĕшле вĕрентĕвĕн хисеплĕ ĕçченĕ» паллăна тивĕçрĕ.

Анчах та çемьере вĕсем – äшă кăмăллă амăшĕ тата тимлĕ ашшĕ. Вĕренÿре аван ĕлкĕрсе ачисем ашшĕ-амăшне савăнтараççĕ. Павел информатикăна кăмăллать, Акилина, «пиллĕк» паллăсемпе вĕренекенскер, юрăташăра та ăста, спортпа та туслă. Ашшĕпе амăшĕ ачисем пур енлĕн аталанса ÿсчĕр тесе тăрăшаççĕ. Вĕсен тăрăшулăхне курса, хÿтлĕхне туйса ÿсеççĕ Павелпа Акилина.

Кил тавраşĕнчи ĕçсене пĕрле пурнăçлама, активлă канма килĕштерет туслă çемье. Тĕрлĕ ăмăрту-конкурссене те Рылинсем активлă хутшăнаççĕ. Районти «Çулталăкри çемье» конкурса та, спорт ăмăртăвĕсене хутшăнса та хăй вăхăтĕнче вĕсем пĕрре мар çĕнтерÿçĕ пулса тăнă.

Воспитани

Ăçта васкатпăр? Мĕншĕн?

Темиçе çул каялла пичет машинипе те пурте ĕçлеме пĕлмен-ха, паян вара компьютерпа та, кĕсье телефонĕпе те никама та тĕлĕнтерейĕмĕн. Пурнăç таппи ытла та хăвăрт-çке. Техника аталанăвĕшĕн ку чăн та аван. Çут çанталăк пурнăç парнеленĕ этемшĕн вара?..

Саккунпа паян ачана виçĕ çул тултарнччен амăшĕн ĕçе тухмасăр пăхма май пур. Апла пулин те пурте ачасене часрах садике вырнаçтарасшăн çунатпăр. Ачана аталантарма пулăшакан литература та чылай халĕ. Пĕчĕк пепкене килте ĕçлесе те ачана тĕрĕс аталантарма пулать. Çук çав, пĕтĕмпех пурнăç условийĕсем çине йăвантаратпăр.

Ачана шкула яма та ашшĕ-амăшĕ темшĕн васкать. Юлашки çулсенче ку пулăм уйрăмах нумай тĕл пулма пуçларĕ. Раççей Федерацийĕн «Вĕрентÿ çинчен» саккунĕн 19 пайĕнче вара ăнланмалла çырса панă: «Пĕтĕмĕшле пуçламăш вĕрентÿ программипе ĕçлекен вĕрентÿ учрежденийĕсенче ачасене вĕрентесси вĕсем 6 çул çурăна çитсен, сывлăх енĕпе хирĕçлевсем çук пулсан пуçланать, анчах та 8 çул тултаринчен кайран мар». Ашшĕ-амăшĕ ыйтса çырнипе ачана шкула иртерех илме пултараççĕ. Анчах та шкул администрацийĕн 6 çул çурăна çитмен ачана валли ятарлă гигиена требованийĕсем ыйтнине пăхăнса вĕренмелли условисем туса памалла. Çапла тумасан шкулсем саккуна пăсаççĕ.

Пĕрремĕш класс – ачасен пурнăçĕнчи чи йывăр тапхăрсенчен пĕри. Çак таранччен пулман туйăмсем çураласçĕ, психика çине çакă вăйлă витĕм кÿрет. Ăсчахсем ачасен çак тапхăрне тĕпчесе вăл космонавтсем хăйсене усăхра епле туйнипе пĕр килнине калаççĕ. Çавăнпа та психолог пулнă май ачасене вăхăт çитмесĕр шкула яни мана питĕ пăшăрхантарать. Паллă педагог Жан-Жак Руссо питĕ тĕрĕс каланă: «Çут çанталăк ачасене ÿссе çитиччен ачасем пек пултарасшăн. Эпир çак йĕркене пăсатпăр пулсан, час пулса çитекен çимĕç туса илĕпĕр, анчах та вĕсем пулса çитмен, пиçмен туталлă пулĕç, часах пăсăлĕç. Ачасене ачалăхра пиçсе çитме памалла. Ачасенче иртĕнчĕксене пĕтерсен эсир нихăçан та ăслă çынсем ÿстерейĕмĕр».

Хăш-пĕр ашшĕ-амăшĕ ача вулама тата шутлама пĕлнине шкула каймалли паллă вырăнне йышăнать. Ӳт-пÿ, кăмăл-сипет аталанăвне, шухăшлавĕпе психикине вара шута хумаççĕ. Шăпах çаксен аталанăвне тĕрĕслесе ачана шкула вĕренме илмелле-çке-ха. Ачана тÿрех 35 минут хушши пысăк тимлĕхпе ĕçлеме питĕ йывăр. Шкулсенче пулнă май пĕрремĕш класа каякансем часах ывăннине, тимлĕхе çухатнине, парта хушшинче ларасшăн маррине асăрхатăп. Çавăнпа та ачан шкула каяс умĕн ÿт-пÿ тĕлĕшĕнчен лайăх аталанса çитмелле, çирĕп сывлăхлă пулмалла. Ачана чăтăмлăха хăнăхтармалла. Мĕншĕн тесен чăтăмлăх ача мĕнле ĕçлеме пултарассипе тачă çыхăннă. Ку вара уроксенче питĕ кирлĕ.

Кунсăр пуçне тата ачан органĕсем 6 çулта хăвăрт ÿсеççĕ. Çавăнпа та ăна хускану кирлĕ. Эпир вара ăна парта хушшинче лартатпăр. Кайран мĕншĕн-ха пирĕн хавшак сывлăхлă ачасем нумай тесе тĕлĕнетпĕр. Çак вăхăтра ача ÿтпÿ тĕлĕшĕнчен аталанса çитменрен унăн органĕсем те йывăрлăхсене чăтма хатĕрленсе çитеймеççĕ. Çапла вара пĕрремĕш çул шкула кайнă хыççăнах ачасен куç япăх курма пуçлани, нерв системи хавшани е тата чĕрепе юн тымарĕсен чирĕсем те тĕл пулаççĕ. Ачан вĕренес кăмăлĕ те пĕтет. Темиçе çул иртнĕ хыççăн сăлтавне пĕлес тесе ашшĕ-амăшĕ психологсем патне пулăшу ыйтма пырать.

Ашшĕ-амăшĕсене тепĕр хут суйлав умне каларса тăратас килет. Суйлăр: ачăра иртерех шкула вĕренме яни е сирĕн ачан сывлăхĕ пĕлтерĕшлĕрех?

Л. ВЕРХОВЦЕВА,
«Шанăç» диагностикăпа консультаци центрĕн педагог психологĕ.

Çул çитменнисен ыйтăвĕсемпе

Эрех çинчен мар, ачăрсем çинчен шутламалла

Çул çитмен çамрăксемпе вĕсен прависене хÿтĕлекен комиссин иртнĕ ларăвĕнче чăннипех те çул çитменнисене хăйсен ашшĕ-амăшĕнчен хÿтĕлеме тиврĕ тесен йăнăш пулмасть пулĕ.

Ларăва 26 ашшĕ-амăшне чĕннĕ. Çакă, паллах, нумай. Анчах та вĕсем пурте хăйсен ачисене воспитани парассипе тивĕçсĕне пурнăçламан иккен. Пур ял тăрăхĕнче те район администрацийĕн кунĕсем иртнĕ чух специалистсем йывăр лару-тăруллă та ăнăçсăр çемьесене ятарлă рейдсем йĕркелесе тĕрĕслерĕç. Анчах та пăшăрханмалли тупăнсах пырать: учетра тăракан çемьесем халь те сахал мар, вĕсем çумне, шел пулин те, татах та «çĕнĕ» çемьесем хушăнса пыраççĕ.

Килте утă тиемелле, кÿршĕне пулăшмалла... Мĕн тĕрлĕ сăлтав тупмаççĕ пуль хĕрарăмсем хăйсем эрех ĕçнине тÿрре кăларас тесе. Намăс! Пĕри эрех ĕçсе урăлмасăр çÿренипе садике каякан ачи пÿртне кĕреймесĕр урам тăрăх çÿрет. Тепри хăйĕн ахаль те вайсăр ачине хăйпе пĕрле «юлташĕсем» патне илсе çÿрет. Çавăнтах ÿсĕрĕлсе çывăрса кайнăран унăн ачи кунĕпе нимĕн çимесĕр, вырăн çинчи пĕр кĕтесре йăпшăнса амăшĕ урăлса киле илсе каясса кĕтсе ларать. Виççĕмĕшне хунямăшĕ эрех ĕçтерет иккен, çавăнпа унăн ачи çинчен шутлама та вăхăчĕ çук...

Çакăн пек чыса пĕлмен хĕрарăмсем – ача амăшĕсем пурăнаççĕ пирĕн районта. Хăйсем пурте çамрăк, ачисем вара пурин те тенĕ пекех пĕчĕккĕ! Çакнашкал пушаллă пурнăçа пĕчĕкренех курса ÿсчĕр теççĕ-ши хăйсем суратнă ачисене? Хуравĕ те хăйсен пулĕ.

Ашшĕ-амăш правинчен хăтарасси пирки калаçма пуçласан вара вĕсен куçĕ шывланать. Анчах ку сăмахсем те пурин чĕрине кĕрсех вырнаçайманнине калаççĕ комисси членĕсем. Хăшĕсене пĕрре мар каланă иккен кун пирки. Часах манса каять пулас ашшĕ-амăшĕ саккунпа çапла тума ирĕк пурри çинчен: каллех эрех ытамне кĕрсе ÿкет.

Лару вăхăтĕнче юрать-ха пĕр хĕрарăм хăйне малтан асăрхаттарнă, кайран административлă майпа явап тыттарнă хыççăн эрех ĕçессинчен сиплениине пĕлтерчĕ. Комиссие чĕнтернĕ кашни ашшĕ-амăшĕ лару-тăрăвне уйрăммăн сÿтсе явнипе кăмăл пусăрăнсах ларнăччĕ. Çак тăватă ача амăшĕ «халĕ лайăххах пурăнатпăр» тени вара кăштах çăмăллăнрах сывласа яма май пачĕ. Ачисем тата епле савăнчĕç пулĕ амăшĕ эрех ĕçессинчен хăтăлсан.

Комиссие пынă кашни ашшĕне, кашни амăшне çитес вăхăтрах вĕсен енчен мĕнле ырă улшăнусем пулмаллине хытарсах каларĕç. Пулăшу кирлисене «Ачалăхшăн, ачалăх ячĕпе» марафонта пулăшнă укçа-тенкĕпе усă курса ачасене çи-пуç тата атă-пушмакпа тивĕçтерме шантарчĕç.

Тепĕр кунне комиссие чĕнтернĕ пĕр хĕрарăм ачине садике хăех леçетчĕ, тепри акă ачине медосмотр тăратса садике яма справкăсем хатĕрленĕ пирки ача сачĕн ертÿçипе калаçатчĕ...

Н. НИКОЛАЕВА.

Демографи

Пĕтĕмпех япăх мар-ха

Çут тĕнчене çĕнĕ кайăк килнишĕн ашшĕ-амăшĕ нимрен ытла савăнать. Çывăх çын яланлăхах куç хупнишĕн пĕтĕм тăванпĕлĕш чĕререн хурланать. Çак икĕ пулăм хирĕçле туйăмсем çуратать пулин те, халăхăн пурнăçĕн шайне палăртать.

Районти ЗАГС пайĕнчен пĕлтернĕ тăрăх, апрелĕн 28-мĕшĕ тĕлне пирĕн районта пурĕ 118 ача çуралнă. Ку вăл пĕлтĕрхи тăватă уйăхри кăтартуран 16-па пысăкрах. Вилекенсем вара çуралакансенчен нумайрах – 207 çын. Анчах та çак цифра пĕлтĕрхи палăртнă тапхăртинчен (224) пĕчĕкрех пулни те кăмăла хăпартать.

Кăçалхи пĕрремĕш кварталти кăтартусене çирĕппĕнех тишкерме пулать. Вĕсене пĕлтĕрхи çак тапхăрпа танлаштарса пырăпăр. 2010 çулхи январь-март уйăхĕсенче пурĕ 88 ача çуралнă, пĕлтĕр вара 79 пепке çут тĕнчене килнĕ. Кăçал çуралакансенчен 39 арçын ача тата 49 хĕр ача пулнă. 2010 çулхи пĕрремĕш кварталта 158 çын çĕре кĕнĕ (пĕлтĕр – 169), вĕсенчен 83-шĕ арçын, 75-шĕ хĕрарăм. Арçынсен вăтам пурнăç тăршшĕ районта паян 61 çулпа, хĕрарăмсен вара 78 çулпа танлашать. Пĕлтĕр те, кăçал та çак тапхăрта 25-шер çемье арканнă.

Майăн 1-мĕшĕччен вара районта пурĕ 55 мăшăр çĕнĕ çемье çавăрнă. Апла пĕтĕмпех япăх мар-ха.

Пурăнмалли çурт-йĕр

Пулăшу калăпăшне валеçсе палăртнă

Кăçал та маларах пурнăçа кĕрсе пынă патшалăх тĕллевлĕ программисем хăйсен ĕçне татман. Акă «2012 çулччен яла социаллă аталантарасси» патшалăх программипе килĕшÿллĕн ялти çамрăк специалистсене, çамрăк çемьесене, ялта пурăнакан тата ĕçлекен граждансене хăтлă çурт-йĕрпе тивĕçтерес ыйтăва каялла тавăрса памалла мар субсиди панипе татса параççĕ. Çапла çамрăк çемьесен пурăнмалли условийĕсене лайăхлатма пулăшаççĕ те. Çурт-йĕр ыйтăвне татса пани çамрăксене пурнăçри малаллахи ыйтусене те çăмăллăнрах татса пама çул уçса парать.

Çÿлерех асăннă программăпа граждансене субсидипе тивĕçтерессипе Чăваш Республикин Министрсен Кабинечĕ 2010 çул валли федераллă бюджетран уйăрнă сумăна валеçсе парассине çирĕплетнĕ. Çапла вара Муркаш районĕ валли ялсенче пурăнакан граждансене субсиди парса пулăшма 2550 пин тенкĕ, çамрăк çемьесемпе çамрăк специалистсене çурт-йĕр ыйтăвĕнче пулăшма 2220 пин тенкĕ уйăрни паллă.

Юбилей

Юратнă çын

Пирĕн хаклă тăванăмăр, юратнă анне, ырă кăмăллă кукамай Полина Демьяновна Федорова шăп та лăп хаяр вăрçă вĕçленнĕ çулта çут тĕнчене килнĕ. Майăн 1-мĕшĕнче вăл 65 çул тултарать. Паллах, ачалăхĕ ниепле те çăмăл пулма пултарайман Тойкилтĕ ялĕнчи хресчен çемйинче çуралнă хĕр ачан: вăрçă хыççăнхи выçлăх çулĕсем, йышлă çемье. Çапла вара унăн характерĕ те çирĕп туптаннă. Шкултан вĕренсе тухнă хыççăн Чăваш патшалăх педагогика институтĕнче малалла ăс пухнă – учитель профессине алла илнĕ.

Полина Демьяновнăн ĕç çулĕ те хăйĕн тăван ялĕнчех пуçланать. 1971 çулта вара Кÿстерек ялĕнчи каччăпа Никита Иванович Федоровпа çемье çавăраççĕ. Çапла учитель Ярапайкассинчи шкулта математика предметне вĕрентме тытăнать, директорăн çумĕ пулма та ăнах шанаççĕ. Ĕçе тÿрĕ кăмăлпа тата яланах тĕплĕн тума тăрăшнăшăн хакланă ăна. Çавăнпах ĕнтĕ 1981-1986 çулсенче вăл шкул директорĕнче вăй хурать.

35 çул хушши пĕтĕм вăйне ачасене пĕлÿ парассине, тÿрĕ çул çине тухма пулăшассине халалланă Полина Демьяновна. Хисеп грамотисем, Тав çырăвĕсем чылай унăн, вăл шутра Раççей Федерацийĕн Вĕрентÿ министерствин Хисеп грамоти те.

Мăшăрĕпе пĕрле вĕсем икĕ хĕр пăхса ÿстернĕ, аслă пĕлÿ илме пулăшнă вĕсене. Халĕ вара мăнукĕсем савăнтараççĕ.

Эпир – хĕрĕсемпе кĕрÿшĕсем, мăнукĕсем, аппăшĕсемпе йăмăкĕ, шăллĕсем, çывăх тăванĕсем – çак паллă кунпа Полина Демьяновнăна пурте чун-чĕререн саламласа çирĕп сывлăхпа вăрăм кун-çул сунатпăр.